

gânduri la o primă ediție jubiliară

În cei opt ani de la înființarea națională a cenaclurilor studențești de literatură ș.f. (1972, din inițiativa cenaclurilor „Solaris”, „H.G. Wells”, „H. Coandă”), cele nouă manifestări de acest fel s-au constituit în tot atâtea platforme succesive și din ce în ce mai înalte, cuprinzând orizonturi tot mai largi, mai incitante. Pledoaria constătuirilor a vizat întotdeauna calitatea literară a acestui sector de literatură, controvertat de majoritatea criticilor, dar în atenția necontenită și în prețuirea masei de cititori. Mai de-a dreptul sau mai învăluit, întotdeauna, s-a pus accentul pe analiză și spirit critic, exigența fiind însă așezată în interferență nemijlocită cu spiritul emulativ și cu perspectiva.

Inclusă de regulă în literatura cu adresă tinerețea, literatura ș.f. e îndrăgită de toate vîrstele și unori luată foarte în serios pentru mesajul ei de pace, pentru continua avertizare a pericolului de război, de distrugere la proporții universale și totale. Dincolo de jocul fanteziei și al anticipației, această literatură pe cit de acceptată și acceptabilă, pe atît de respinsă, nu se află în afara rosturilor și menirii literaturii în ansamblu. Ea nu este constituită din rătăcirii interstelare, la mare depărtare de frământările eroice și dramatice ale Terrei, ci, profund angajată — ca orice latură a literaturii și artei — ea își propune temele specifice, la fel cum o face — ca să dăm un exemplu — literatura de inspirație istorică. Deosebiri se nasc din tematică și din spirit militant cu privire la evoluția umană.

Sîntem mai datori ca oricînd să încercăm să des-

cifram devenirea omenească în istoria viitorului și să nu renunțăm la strădania de a proiecta ființa umană în întregul ei dat psihologic și senzitiv în acel timp evolutiv care va urma în mod necesar și logic exploziei științifice și tehnice a acestui sfîrșit de veac și de mileniu. Mai amplu și mai pregnant decît celelalte genuri literare, literatura ș.f. și-a asumat misiunea avertizării permanente la primejdia pe care o reprezintă utilizarea în unele cazuri — a descoperirilor științifice în scopuri războinice și de distrugere în masă. În acest fel, această literatură capătă o dimensiune revoluționară, așezîndu-se în rîndul celor ce luptă pentru pace, pentru dezarmare și pentru abolirea forței și violenței în relațiile dintre oameni și dintre popoare.

Evident, literatura ș.f. are limbajul ei propriu, un bagaj de mijloace artistice caracteristice, căutînd modalități specifice de a se debarasa de balastul tehnicist, al expresiei exacerbate, uscate de nuanțele și culorile care abundă în alte sectoare ale creației literare. Expresia literaturii ș.f. nu poate fi înțeleasă în afara motivelor de bază ale scrierilor respective: ea trebuie să vorbească în termeni proprii, așa cum literatura istorică — pe care o mai luăm o dată — ca exemplu — folosește limbajul arhaic sau arhaizant tocmai pentru a deveni mai veridică și convingătoare.

Sînt acestea teme ale Consfătuirii a X-a, poate cea mai înaltă platformă atinsă pînă acum, ea fiind aceea de unde putem vedea încă mai departe și încă mai clar obiectivele noastre fundamentale.

PARADOX

timisoara 7-9 noiembrie
1980

a X-a consfătuire
pe țară a
cenaclurilor de
literatură și artă
științifico-fantastică

iluzorie siguranță- conserva- torismul*)

În „Istorie insolite”, Ov S. Crohmalniceanu cultivă o literatură speculativă („Să le lăsăm măcar libere toate facultățile speculative”, p. 30), abordează din perspectiva unui ironism de bună factură, cu adânci implicații. Acest ironism „ondulatoriu”, ce constituie coloana vertebrală a cărții, acoperă întreaga gamă de tonalități, de la satiră la umorul tragic, armonizând în mod optim cu accentele grave din subtext.

Se reușește astfel imprimarea unei atmosfere unitare, însă suficient de elastică pentru a se „mula” succesiv în jurul coordonatelor fiecărei povestiri. Se poate afirma chiar că textele sînt organice constituite într-un tot indivizibil, care conferă, în mod sinergic, valoare literară superioară fiecăreia dintre ele.

Sub „stindardul” paradoxalului sînt abordate cîteva din temele consacrate ale ș. l.-ului cu convergență vădit apriorică: aplicațiile contactului între civilizații aflate la nivele de dezvoltare diferite („Mesajul din stele”, „O singură greșelă”, „Tratatul de la Neuhof”), momentul de salt în cunoaștere („Ceilalti”, „Prima lecție de geometrie”, „Experiența”, „Istoria generalizată a unei legi”), neputinta socială de a înălțura reversul progresului („Un capitol de istorie literară”, „La Winnipeg, unde nu ne vom întoarce niciodată”), criza individului supus impactului informațional reconstruit („Donna Bovary în secolul XXX”), parabola de tristă parodiare a contemporaneității („O recenzie științifică”, „Rondele unei diplomații chibășite”).

Situându-se în lăzua „romantică” a ș. l.-ului, cochetînd cu riguroasa științei, autorul preferă abordarea unor probleme de ordin moral-etic. În acest sens explorează atît fisurile din modul de escaladare a viitorului îndepărtat cît și cele din modul de predare a „ștafetelor” istorice.

Transplantînd umanismul domestic contemporan într-un spațiu temporal de o perspectivă mai mult sau mai puțin probabilă, autorul demnă limitele cunoașterii și adartării umane. Astfel, cu o virtuozitate literară profesională, sînt explozate toate posibilitățile de infierare a tarelor civilizației supraindustrializate, f. nu-și puteau reprezenta neprevăzutul extrem decît ca o opoziție simplistă: sus-jos; frumos-urît... p. 41: „... să măsurăm posibilitățile lor cu propria noastră mîrginire?”, p. 53: „... e o amăgură să ne biziim orbește pe experiențele noastre...”, p. 89. Schițînd un retro-portret al omenirii, autorul nu face decît să ne ofere un tendentios semnal de alarmă („...acești premergători, biblînd fără pic de imaginație, stingaci, ca niște mopi, pentru o lume rezumată la sîrăcele relații ale gândirii binare...”, p. 44).

Sesizabil de asemenea spectrul determinismului greu de acceptat („... omenirea a avut mereu sentimentul unui apel permanent dintr-o zonă extraterestră...”, p. 67), ce transpare din spațiile albe ale textelor, contribuind la accentuarea gustului amar, provocat de introspecțiunile „mascate” în viitorul nu tocmai îndepărtat.

Din speculație în speculație se pot „traduce” toate povestirile în limbajul temporal-spațial al zilelor noastre, imprimînd astfel avertismentelor intrinseci adîncimi grav-terifiante. Demnă de a fi semnalată, drept cea mai „coaptă” idee ș. l. din această carte, mi se pare a fi ideea lumilor paralele, simultane dar cognoscibile într-un singur sens.

Ca o concluzie, se desprinde ideea că acest vesnic „să primim lucrurile cu o elementară prudență” nu este întotdeauna de cel mai bun augur.

*) Ovid S. Crohmalniceanu — Istorie insolite, Ed. Cartea Românească, 1980.

O nouă istorie a unei noi umanități*)

Între atît de rarele și firește, atît de așteptutele apariții ale colecției prezente, romanul apărut în 1980 „Așa s-a născut o insulă” al scriitorului francez François Clément atrage atenția printr-o amplă solicitare a cititorului de „science-fiction”, obișnuit (de o mare listă a literaturii sus-numite) cu alte voluptăți mai mult sau mai puțin intelectuale: bunăoară, roman parabolă, alcătuit pe de altă parte după toate legile utopiei (și astfel roman politic și literatură de avertisment), roman ce înrobește conștiința și memoria cititorului (de bună credință) și totodată ceea ce complică din nou lucrurile: un fel de „proces verbal” înținos (după o lege firește reductibilă), un monolog pentru pretextul unei istorii (illogice — o „nouă” istorie a unei noi umanități alcătuită ad-hoc și condusă de legile „Insulei”, de astădată nu „paradis” căutat de arca a lui Noe. Personajul conștient (și astfel îndrept creator) al acestei lumi, un european excepțional supraviețuitor al cataclismului declanșat de însăși conștiința celor de o seamă cu el, împreună cu cîteva sute de „necivilizați” populează această insulă a naufragiaților în fond, părintele noii istorii este un fost handicapat al celei vechi: brutală trezire în noua lume, sărăcită demențial de transfigurările omenesci și literare ale posibilei descrieri de grozăvia umanității ucise „de cîteva milioane de ani într-o secundă”, și Istoria reconstrucției, cu fina observație a diuității bunurilor și greseliilor civilizației (în speță europene) în permanentă luptă cu multimea tareea abia

formată a supraviețuitorilor (fortu-ții) în tendința de întoarcere la origine, permanentul contact mit-istoric, mai puternic în aceste timpuri de nepregătire re-creere, și în sfîrșit pro-ța în această micro-lume de reînco-ștere a acelorași situații de bestialitate și dezechilibru în care ar fi încolțit noua sîmînță a distrugerii, iată o „istorie” la care eroul ei, după ce a fost vinovatul „apocalipsei” și a trebuit să spășească ritualul ier-tării, într-o reîncarnare a sacrului și el definitiv în ruină după ceea ce nu mai era umanitate, legată prin legi absurde de Insula singurilor o-ameni, a devenit cel ce leguiește dru-mul tuturor către acea fericire atît de diferit intuită chiar de ei puțini ce îl vor asculta. Nu numai atît, ca simplu, și poate nicidecum „ales” printre oameni, a ridicat conștiința la nivelul conducerii acestei noi lumi, astfel putînd povesti totul în vremea în care nu mai însemna decît „cel dintîi” pentru cei ce știau trăi în continuare.

Romanul în fine, este o vie atenționare, mesajul său este îndubita-bil, ca și oricare extenție celor vii între cadavrele cataclismului: aver-tismentul, pînă de responsabilitatea actualui semitacicesc fiind de o tulbu-rătoare elocvență în paginile istoriei unei lumi noi, lume care nu trebuie să se creeze pe ruinele celei vechi, pe ruinele istoriei umanității în care ne-am obișnuit să ne intitulăm în parte, cu toată mîndria condiției u-niversale de om — „NOI”.

* François Clément — „Așa s-a născut o insulă”, Ed. Univers 1980.

cu criticul dan culcer despre literatura ș.f.

— Este binecunoscut interesul pe care-l a ordă revista „Vatra” literaturii ș.f.: am auzit întotdeauna cuvinte de elogiu la adresa calității selecției a ceea ce publicăți. Ca ne puteți spune nou, tovarășe Dan Culcer, în domeniul de activitate al revistei?

— Selecția noastră este, din păcate, determinată uneori de spațiu de care dispunem (pe număr, 5-6 pagini de manuscris distilografat) Noroc că producția și fiind mare, scrisă adesea pentru magazine de specialitate, cantitatea de proză scurtă ne oferă posibilitatea de a siege texte de o calitate corespunzătoare. Dacă ar fi să apreciez rezervele de care dispunem în portofoliul redacțional (proză românească și traduceri) pot afirma că avem cu ce alimenta rubrica încă vreo cîțiva ani.

De altfel, contrar impresiei pe care dorește să o impună „Săptămîna”, revista „Vatra” se ocupă și cu altceva decît cu literatura science-fiction, se ocupă, deci, inclusiv de istoria României (și a Transilvaniei în special). Tocmai pentru că avem cu ce alimenta rubrica de ș.f., ne-am gândit să vericetăm posibilitatea de a edita un volum selectiv de proză ș.f. pe care să-l oferim cititorilor pasionați ai acestui gen literar. Pentru a ști pe cine ne putem baza, pentru a stabili adică, tirajul unui volum care ar putea avea 200-250 de pagini, ne adresăm pe această cale tuturor membrilor cenaclurilor ș.f.

din țară, solicitîndu-le precomenzi sub forma unor epistole către redacție în care să precizeze cîte exemplare ar cumpăra ferm. La timpul potrivit vom da și alte amănunte cu privire la conținutul volumului. Sigur este că el va cuprinde povestiri ale unor autori români, cu sau fără volume, precum și ale unor autori străini dintre maeștrii genului, dintre cele publicate în revistă, dar, mai ales, necunoscute publicului în versiune românească.

— Cum apreciați constăturile naționale ale cenaclurilor studențești de literatură ș.f.?

— Constăturile, ca toate înfîlirile de acest gen, pot fi un bun prilej de bilanț. Aș fi bucuros să particip la cea de la Timșoara, încredințat că depășirea amatorismului în direcția accentuării literaturității textelor trebuie obținută printr-o dezbateri, care, fără să ocolească analiza ideilor ș.f., să evoce cu mai multă intensitate necesitatea calității estetice în literatura ș.f., adică a unei tehnici narative care să capteze cititorii dincolo de insolitul ideii, să îngăduie orientarea spre o problematică socială — de tipul distopiilor — în care vîd împlinirea rolului social al acestei literaturi mai aproape de Voltaire, Swift, Huxley, Bradbury, Clarke sau Lem decît de „space-opera” sau alte forme de paraliteratură de colportaj.

REP.

un roman al personajelor*)

Pe cit poate mai mult o lucrare literară să încrețească a mirare fruntea cititorului, pe atît ea se aseamănă mai mult cu cea a domnului Edward Page Mitchell. Pentru că — doctori, profesori, prinți, oameni de știință, cercetători, oameni simpli — vameși, marinari, preoți, comercianți, ba, încă, personaje biblice și istorice și chiar întreg arsenalul de încornorați de dincolo de hotarele lumii zilei — populează registrul carac-terologic al schițelor și povestirilor ce constituie volumul „Omul de cristal”.

În maniera sa originală, autorul se lasă purtat în timp în urmă cu un secol pe aripile fanteziei și, dintr-o perspectivă olimpiacă, pe care o are asupra societății acum contemporane șieși, crează, prin cele douăzeci și șapte de povestiri, tot atîtea imagini — frescă ale societății americane, a celei de pe Maine, în special, a secolului al XVIII-lea și al XIX-lea.

Mai sus-amintitele categorii de personaje se mișcă sub îndrumarea unui condei consacrat, care nu mai e nevoit să intervină în vreun fel deosebit de acela de a face personajele să vorbească și să acționeze, se mișcă, așadar, pe aria a trei coloane ideatice, și anume: a) ideii tehnice și tehnicoase, nu de cele mai multe ori cu preferințe uzante practice și aici am amintit fără a intra în amănunte, „Tahipompa — o demonstrație matematică”, „Spectroscopul de suflie”, „Omul cel mai înzestrat din lume”, ultima, un discret și bine intenționat semnal de alarmă vizînd, dîcă nu viitorul tehnicii electronice, atunci pe cel al omenirii: b) ideii țînd de patrimoniul filozofiei se revarsă în lucrări ca: „Soborulul drăcesc”, „Schimb de suflie”, „Căzul gemenilor Dow” etc. c) un al treilea bloc ideatic, cel mai pitoresc din volum — cel al „celorlalte” ideii, care permite autorului o abordare curajoasă și întreprinzătoare — călătorii în timp „Căsonniul care merge de-a îndărăteala”, o poveste și psihologică — „Umbra ce apasa asupra gemenilor Fancher”, o parodiare a biblicei călătorii a lui Noe — „Povestea popoului”; O ascuțită critică cu dublu tăis, la adresa credințelor obscure în genile întunericii și a societății venale în care trăiește autorul se prefigurează cu fină discreție și umor de calitate în povestirea „Peștera hoboticilor”.

O altă ordine de idei dezvăluie faptul că multitudinea de subiecte abordate nu face decît să-l slujească pe autor, permițîndu-i ca în lucrări de mică anvergură să-și expună întreaga varietate de tipuri umane admirabil realizate și conduse în acțiune, aspect care nedublat magistral de o înclinație spre amuzament, înspre latura hazlie, comică, a lucrărilor, autorul știind, totuși, la momentul oportun să devină ironic, critic, caustic, („Corabia legendară”, „Ultima călătorie a goaletei Iuda Iscorioteanu”, „Cumplita călătorie a = Broastei =”, „Peștera hoboticilor”, etc.)

Admirabila galerie de tipuri umane realizată tînde să-și adjurece și celelalte merite ale lucrării, sub ochiul puțin neatent al unui cititor grăbit și acest lucru, neobservat, fi poate încreți fruntea, mai mult sau mai puțin a mirare.

Astfel, s-ar simți lezat în meritul său, acel aspect, admirabil, al re-creării stilului celui ce a fost Edgar Allan Poe, creatorul aero-cosmonautului Hans Phaall. Oare antîca mumie egipteană — reînviată nu-și află o reprezentare demnă de comparație în „Omul fără trup”?

„Omul de cristal” dă o lecție de modestie science-fiction-ului arătîndu-i o latură liniștită, calmă, aproape bătrînescă, fără aruncări în spații cosmice, lipsită de tehnici ale viitorului, fără personaje epopeice într-o scriitură simplă, însă bine stăpînită.

*) Edward Page Mitchell — „Omul de cristal”, Editura Univers, București, 1980.

leviatanul modern: o temă a literaturii americane S.F.

„Intrați în balenă... Incredințați-vă procesului evolutiv al lumii, încetați de-a mai lupta împotriva-i, străduiți-vă să-l acceptați, să-l suportați, să-l înregistrați. Aceasta pare să fie formula pe care orice scriitor rațional o va da pota în cele din urmă” (George Orwell, *Inside the Whale*, 1939).

Dincolo de defetismul lui aparent, acest avertisment atrage atenția asupra experienței fundamentale a omului occidental, asupra condiției sale de „super iona”, „claustrat într-un pîntec de balenă”, cum zice Gaston Bachelard (*Terre et Repos*). Cu alte cuvinte, ni se indică principala temă care ar trebui să preocupe pe scriitorul occidental: confruntarea individului cu **leviatanul social sau spațial**.

Mai mult poate decât în alte părți, literatura americană ilustrează pregnant această confruntare. Am putea afirma că întreg romanul postbelic stă sub semnul tutelă al eposului melvillian. **Moby Dick**, O mărturisește Norman Mailer, bunăoară: „Cei goi și cei morți este influențată în chipul cel mai evident de **Moby Dick**... Eram convins că toată lumea remarcase acest lucru. Aveam un Ahab în ea și presupun că muntele era balena albă”. Într-adevăr, obsesia fundamentală a noului roman american rămâne aceea a spațiului complex și a varietății infinite a vieții sociale; adică obsesia confruntării cu leviatanul spațial și social, ambele pregnant întrerupte de America. Acest roman continuă să fie o aventură — adesea disperată — a cuprinderii totale, a explorării cantității și varietății experienței americane. Există astfel, pe de o parte, un roman al **peregrinării sau călătoriei inițiatice** care cel mai adesea eșuează în cultul hedonist al mișcării și experienței în sine (vezi exemplul scriitorilor „Beat”); pe de altă parte un roman grav, **gotic-ironic**, descins parțial din **Moby Dick** sau **Sarlatanul** melvillian, care descrie confruntarea eroulor cu leviatanul social al Americii postbelice, cu lumea în pragul catastrofei nucleare. În primul caz putem vorbi de un **nou picaresc american**, în cel de-al doilea de un **roman social-parabolic** sau chiar de un **roman ideologic**, care includ între formele lor și literatura S.F. Societatea americană postbelică este adesea descrisă în termenii unui infern dantesco ori a unei „lumi-ca-vas-de-război” (metafora melvilliană din **Jacheta albă** sau **Billy Bud**); vezi romanele lui Norman Mailer, Saul Bellow, Joseph Heller — mai ales **Articolul 22**, al ultimului, o descindere orfică în infernul orașului și militarismului. Sau ni se oferă peisaje devastate, cotochite de deseori, un fel de peisaje lunare (ca în **Rabbit Redux** de Janis Armstrong sau în unele cărți ale lui Brautigan, Barthelme, Vonnegut) în care domnesc dezordinea, disoluția, **entropia** (titlul unei narațiuni de Barthelme). Dar metafora leviatanului social poate fi întâlnită mai ales în noul roman S.F. (Isaac Asimov, Ray Bradbury, Kurt Vonnegut, Roger Zelazny, etc.) ce recurg la formula eposului (fie el și ironic) pentru a proiecta viziuni cosmice ale prezentului, explorând miturile ideologice și poncifile sociale din istoria acestui veac.

Din păcate, nu întotdeauna critica americană a intuit profunzimea mesajului acestor scriitori S.F., subestimând semnificația speciei. Motiv pentru care Vonnegut, bunăoară, a respins adesea încadrarea sa în această specie („Sînt de multă vreme locatarul înghesuit al unui sertar de fișier etichetat „literatură științifico-fantastică” și aș vrea să scap din el”), considerînd-o o simplă formulă inventată de critici din comoditate. Definiția literaturii S.F. este încă incertă, adesea formulată în termeni negativi. Dar de cînd semnificația ei a început să depășească chiar și popularitatea de care s-a bucurat în rîndul cititorilor Ea a devenit pentru mulți specie preferențială, singura capabilă să răspundă plenar „la toate problemele torturante și fără de speranță ale prezentului, cu douăzeci de ani înaintea tuturor” (Isaac Asimov), și să se adapteze rapid la noua epocă tehnologică, dominantă de „galaxia Marconi” a mijloacelor multimedia. De aici și splendida pledoarie pentru scriitorii S.F. (pe care o face protagonistul romanului **Fii binecuvîntat, domnule Rosewater** de

Kurt Vonnegut), adevărații exploratori ai prezentului și viitorului, care vîd lumea cu înțelepciunea unor filozofi melvillieni:

„Vă iubesc, afurisiților... Sînteți singurii pe care-i mai citesc. Sînteți singurii care ca tadicșiți să vorbiți despre schimbările cu adevărat teribile ce se petrec în jurul nostru, singurii destul de zănațici ca să știți că viața-i o călătorie spațială, și nicidecum una scurtă ci una care-o să dureze milioane de ani. Sînteți singurii care aveți destul curaj ca să vă pese cu-adevărat de viitor, ca să luați seama la ce ne fac marile și simplele idei, teribilele neînțelegeri, erori, accidente, catastrofe. Sînteți singurii destul de smintîți ca să agonizați din pricina timpului și a distanțelor fără limite, a misterele nepieritoare, a faptului că tocmai acum hotărîm dacă, de fapt, călătoria noastră spațială din următorul miliard de ani ne va purta spre paradis sau infern”.

Ca atare literatura S.F. nu este „evazionistă”, nu este „fantastică” sau „fantazistă”, cum precizează și Kingsley Amis în **New Maps of Hell** (Noile hărți ale iadului); căci, în vreme ce scriitorul fantezist beneficiază de libertăți aproape nelimitate în ceea ce privește manipularea adevărului și „suspendarea nelcrederii”, scriitorul S.F. trebuie să-și întemeieze proiecțiile imaginare pe principii științifice și pe o viziune realistă, anticipativă.

Pe de altă parte, literatura S.F. nu (mai) este o simplă literatură de idei (de popularizare), opusă literaturii de tip jamesian, să zicem așa ca în celebra polemică între Henry James și H.G. Wells; atunci, la începutul secolului, Wells putea să combată formula romanului psihologic, arătînd că dacă pentru James „literatura, ca și pictura, este scop în sine, pentru mine ea este mijloc, ca și arhitectura”, subordonată „mesajului social” între timp, însă, **ideile, mesajele, semnele realității**, au devenit întim legate de experiența indivizilor, parte integrantă a existenței lor, astfel încît mai vechile distincții între o „literatură a experienței” și una a „idelor” sînt anacronice. Dimpotrivă, asistăm azi la o estompare a diferențelor de gen, la o fuziune creatoare a formelor într-un fel de literatură „totală” care să fie o amplă „critică a vieții”. Cărțile (în suși termenul de roman devine riscant) lui Barth, Barthelme, Pynchon, Brautigan, Ray Bradbury (în S.U.A.) sau Kingsley Amis în Anglia, au o înfățișare compozită, fiind alcătuite din textele cele mai diverse (de la confesiune autobiografică, la document, fantezie-ironică, basm parabolic, sau narațiune S.F.) într-un dialog deschis, **intertextual**. În romanele lui Vonnegut, bunăoară, narațiunea propriuzisă este întreruptă de proiecții S.F., fragmente de **roman utopic sau anti-utopic** care amplifică sensurile narațiunii principale; totodată majoritatea au un **raisonneur** (Kilgore Trout, scriitor S.F. cu operă bogată, dar complet ignorată de public și critică) ale cărui intervenții pe parcursul romanului sînt revelatoare, adevărate **epifanii** ale lumii moderne: tot atunci în romanele aparent S.F. (**Player Piano**, de pildă), Vonnegut introduce un realism minuțios care face din orașul simbolic Ilium o ilustrare a oricărui orașel provincial din America contemporană. „Presupun — afirmă Vonnegut în legătură cu **Pianul mecanic** — că am scris un roman despre viața reală, despre lucrurile care nu puteam să nu le vîd sau să nu le aud în Schenectady, un oraș foarte real, dar transfigurată tragi-grotesc”.

Pe de altă parte, noua literatură S.F. nu mai este utopică în sens wellsian, adică **naiv-melioristă sau mesianică**, ci **realistă și anti-utopică**, descriind spectacolul dramatic al compromiterii vechilor valori, parodînd, demitizînd idealismul visului american care, cum zice Vonnegut, „s-a întors cu burta în sus, s-a înverzit la față, săltînd la suprafața murdară a cupidității nelimitate, s-a umflat de gaze și a pocnit în soarele amiezii” (**Fii binecuvîntat, domnule Rosewater**). Noul roman american pune în evidență, cu mijloace adesea ostentative, (Continuare în pagina 8)

Una dintre dorințele perene ale oamenilor a fost și este aceea de a cunoaște cît de cît viitorul, de a ști ce urmează să se întîmple, mai aproape sau mai departe în timp. Este dovada unui optimism fundamental.

Literatura de anticipație, parte a literaturii științifico-fantastice, poate fi înțeleasă fie ca **anticipație științifică** — ceea ce implică două sensuri: anticiparea anumitor realizări ale științei, sau previziunea științifică, futurologia — fie ca **modalitate literară**.

Jules Verne este apreciat și admirat pentru previziunile sale tehnico-științifice. Unul dintre urmașii scriitorului arăta într-un interviu apropierea izbitoră dintre cîteva parametri (lungime, diametru, greutate) ai obuzului din celebrul roman „O călătorie de la Pămînt la Lună” și parametrii corespunzători ai navei spațiale „Apollo”. Dacă aceste asemănări datorate fără îndoială hazardului, sînt admirate, acordîndu-li-se o importanță mai mare decît cea cuvenită unor coincidențe, e drept, interesante, cu atît mai mult sînt apreciate ideile sale inovatoare: submarinul căpitanului Nemo, elicopterul, insula plutitoare etc. Nu puțini sînt acei care consideră că doar în această zonă tehnico-științifică se găsește interesul și justificarea literaturii S.F.

Omul a pus demult piciorul pe Lună: ne-am obișnuit într-atît cu gîndul acesta încît am și uitat ziua

au făcut obiectul a nenumărate anticipări literare. Rămîne de văzut în ce măsură se confirmă.

Fără a intra în amănunte, care pot fi găsite în articolul amintit, și simplificînd, este vorba de o problemă de matematică apărută în 1832 și rezolvată de-abia în 1976 cu ajutorul calculatorului electronic. Dar cum?

„A treia provocare (la adresa rigorii matematicii n.n.), din 1976, pare însă cea mai scandalosă, deoarece ea nu mai provine din natura gîndirii umane, ci din utilizarea unui instrument pe care chiar omul l-a făurit, cu intenția de a-l menține mereu sub control; dar iată, tocmai acest control stătea acum sub semnul întrebării!” Și mai departe:

„În demonstrația Appel-Haken nu știm încă să sesizăm ideea care coagulează toate detaliile și etapele: constatăm că se obține răspunsul la problema culorilor, dar nu ne dăm seama ce anume se întîmplă și face demonstrația să meargă”.

Cititorii literaturii S.F., cu mult timp în urmă, au fost puși în gardă față de un pericol implacabil dar îndepărtat: momentul cînd inteligența artificială o va depăși pe cea a omului și omul nu o va mai putea controla pe deplin.

Iată că acest moment a venit mai repede decît ne-am fi așteptat! Calculatorul s-a sustras omului, devenind — în problema celor patru culori — chiar și pentru specialiști, o cutie neagră.

Lucian ionică

fantezie și naivitate în literatura de anticipație

cînd s-a întîmplat pentru prima dată. Cum rămîne atunci cu acele povestiri și romane care și-au ales drept teritoriu sigur al fanteziei satelitul natural al Pămîntului? S-a răspuns de către alți comentatori, dornici să salveze S.F.-ul de o falsă amenințare, că nu în anticiparea unei situații sau alteia rezidă valoarea sa: este vorba în primul rînd de literatură, iar ea își are propria sa existență independentă de evoluția imediată a

putea stăpîni computerele, s-au întrecut plini de îngrijorare autorii de literatură S.F. și, pornind de la relația matrice „stăpîn-sclav” și-au imaginat sub o formă sau alta „revolte ale creierelor”, ale roboților, ale mașinilor computerizate, adevărate răscoale sau războaie singeroase, din care noi oamenii scăpăm, în cazurile cele mai ferice, doar prin distrugerea acestor unelte înzestrate cu rațiune electronică pozitronică etc.

Ce s-a adevărit din toate previziunile catastrofice și alarmiste? Nimic. Viza a dat dovadă de mai multă retenție și mai mult bun simț; a înfăptuit această previziune cu multă decentă și discreție — marele public află evenimentul după cîteva ani; a fost mai subtilă și mai profundă decît fanteziile naive. Iată o lecție cu atît mai semnificativă dacă ne gîndim că rezolvarea problemei amintite nu are nici o consecință practică deosebită în domeniul topografiei.

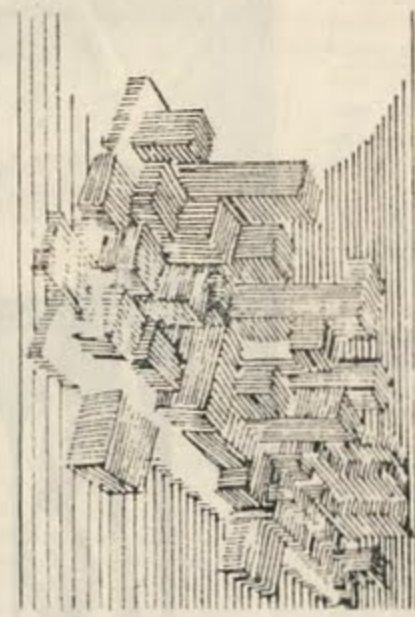
Computerele, biete ființe fără viață, nu au omorît oameni și probabil că nici nu o vor face decît tot atunci cînd vor fi puse de oameni. Calculatorul n-a provocat măceluri, nu s-au refugiat pe alte planete amenințîndu-ne de acolo, și nici pe noi nu ne-au împins la acest gest, nu refuză să ne ajute, dimpotrivă, o fac din ce în ce mai bine, atît de bine încît vom ajunge (am și început) să nu mai înțelegem cum o fac. Ne vom mulțumi să culegem roadele. Iată adevărata primejdie: Lenea civilizată! Putem fi susuși nu numai prin violență, înfrîngîndu-ni-se voința, ci și prin daruri și miracole. Etapa fizică a acestui proces a început pe nesimțite. Sîntem dependenți de încălzirea centrală, de robinetul cu apă caldă, de curentul ce poate lipsi din priză, de telefon, de radio, de T.V. ș.a.m.d.

Intorcîndu-ne la problema noastră, care este reacția omului de știință? Își pierde oare cumpătul, distruge calculatorul care i-a rezolvat problema într-un mod neînțeles?

„Trebuie oare să devenim îngrijorați — se întreabă Solomon Marcus — pentru faptul că ne aflăm în fața unor demonstrații matematice, din ce în ce mai lungi? Ar fi justificată panica produsă de posibilitatea ca omul să plardă controlul propriilor sale argumentări? Răspunsul este hotărît negativ”.

științei și tehnicii; drept exemplu a fost dat Cyrano de Bergerac a cărui operă „Statele Lunii, Statele Soarelui” se citește cu plăcere și acum. Nu o dată s-a adus în sprijinul ideii de mai înainte afirmația că viața este mai inventivă decît fantezia scriitorilor. Probabil că dreptatea este împărțită și că stabilirea adevărului necesită o discuție mai nuanțată.

Un fapt relativ recent, frapant pentru iubitorii literaturii S.F., demonstrează că raportul „realitate-fantezie” este mai complex și că viața încearcă să reducă distanța care desparte cei doi termeni. Mă refer atît la rezolvarea „problemei celor patru culori”, cît și la foarte interesantul articol semnat de Solomon Marcus, cu titlul arătat mai înainte, publicat în „Contemporanul” nr. 38/1980, subintitulat „o provocare adresată inteligenței umane”. Subliniez distincția pentru că mi se pare important să deosebim problema în discuție de atitudinea unui reputat om de știință contemporan, față de ea și implicațiile sale, deoarece ambele. Ce se va întîmpla cînd nu vom mai

baladă spațială

Erau doi băieți și două fete. Ocupau două cabine separate. În fiecare dimineață li deștepta un ceas cu câteva fraze muzicale. După ce treceau prin fluidul aromat al „sala de baie”, unde în-deplinau și exercițiile fizice de rigoare, se adu-nau în jurul mesei pentru micul dejun servit înso-pacabil de o mică linie de robot. Fix la opt in-tertrău în sala de clasă unde li aștepta robotul-pro-fesor. Urmau controlul medical, masa de prinz și orele de studiu și meditație.

Seara luau legătura cu Pământul. Începută în condiții optime, călătoria decurge normal. Deocamdată pilotul automat central era acela care transmitea coordonatele și datele care interesau zborul. Doi co-pilou asigurau func-tionarea impecabilă a aparatelor exterioare și in-terioare, pentru ca nicio defecțiune să nu aște-zeze în vreun fel lungă călătoria. Căci această o-riginală caravană spațială se afla abia la început. Drumul era lung, foarte lent și pentru a-l par-curge cu scopul de a cunoaște îndepărta-rea planetă care oferea posibilități de existență norma-lă pământului și a și reveni pe Terra era ne-voie de o viață de om. De aceea întreaga ope-rațiune fusese concepută în felul acesta: în cel bă-leți și două fete. Lor li se încredințase misiunea de a fi porumbel pe care-1 aștepta corabia Pă-mîntului, grav amenințată de suprapopulație, su-prainarmare, suprapoluare și alte câteva elemen-te esențiale, toate la indicile „supra”.

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu noi pentru supraviețuire, avem cu toții nevoie de spațiu, fiule și depinde de voi, de voi, de voi... — Tată, îți-am dat o veste grozavă, de ce-mi vorbești astfel? — Dar legătura se întrerupsese. Cum au mai așteptat cu toții seara următoare! Se auzi atunci din nou strigătul — Tată!

— Vreau să vorbim serios, tată. Ce se întâmplă acolo? Ce e cu tine? — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Bine ai venit, scumpa mea. Te îmbrățșez cu toată dragostea ca pe fiica mea. — Adineori le-am spus și alor mei noutatea și mi-au promis că veți lua astă seară masa împreună. — Alo, tată, de ce faci? Tată, tată, ce e? — De departe de tot, de la milioane și milioane de kilometri vocea răbătaie, dar lipsită de tremurul inițial: — Mi s-a tăiat răsufărarea, lertati-mă. Sint profund micat. Să fie într-un ceas bun. — Călătoria continua, continua. Viața mergea înal-tate. Aparent nu se întâmpla nimic îngrijorător. Dimineața deșteptătorul își suna notele armonioa-se. Linia de roboți li servea rapid și tăcut în tăvi de metal inox. Începea activitatea cotidiană, iar seara...

S-ară așteptau la fel de nerăbdători ca totdeauna să li legătura cu Pământul. Rînd pe rînd vo-cile părinților periseră. Le luaseră locul alte voci — ale fraților, surorilor, nepoților, voci care exprimau sentimente calde, dar aveau rezonanțe diferite. Din imaginile primite prin radio făcuseră fotografiile care li împodobeau a-cum cabinetele. Cabinetele deveniseră acum cămine-le lor. Dar numai unul singur dintre cei patru mai putea să rostosească vorba „Tată”.

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu noi pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule și depinde de voi, de voi, de voi... — Tată, îți-am dat o veste grozavă, de ce-mi vorbești astfel? — Dar legătura se întrerupsese. Cum au mai așteptat cu toții seara următoare! Se auzi atunci din nou strigătul — Tată!

— Vreau să vorbim serios, tată. Ce se întâmplă acolo? Ce e cu tine? — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

Ce trebuie să știți despre Cameleon? Că e un animal frumos, și al meu. L-am primit de la Ma-gisterul meu pentru că am fost cel mai bun elev al anului trecut la Științele Biologice. Înainte de asta, Cameleon trăia într-o casă mi-că de sticlă, sferică, o miniatură a celei în care locuiesc eu. Magister mi-a recomandat să-l țin tot în casa de sticlă, dar astfel nu li puteam în nici un fel atinge, așa că l-am scos cum am ajuns cu el acasă. Bineînțeles că nu a înțeles să luze. Ma-gister spunea că niște impulsuri ancestrale ar fi pu-tut să-l cheme alături de semenii lui. Dar eu nu cred că așa mai pot exista animale din această specie. (Nu nu am știut că așa se numește de fapt singurul exemplar supraviețuitor am continuat să-l păstrez acest număr.)

Cameleon s-a comportat cu un adevărat prieten și eu am înțeles că, fiind un individ diferit-o spre-cie superioară, integrată, mi-e mai ușor să-mi a-daptez eu felul lui de a conviețui. Dar n-a fost ușor nici până la sfârșit. Mai întâi de toate, nu știu dacă am făcut bine scoțându-l din casa de sticlă. Cameleon s-a comportat atunci foarte ciudat. Îndică mi s-a părut inadmisibil să-mi neaștept, de-aici pentru viața individuală. S-a plimbat înții foarte lent printre ferburi. Are o piele lucioasă, soasă, de o culoare chihădă, are membrele ante-riore mai lungi, articulate, iar pe cele posterioare mai scurte, puternice, dar cu un gen de putere statică, greoaie, nefolositoare. Cranul lărd, alung-it antero-posterior, cu ochii mici, rotunzi. Se mișcă rar, măsurat, fricos. Are mai ales o limbă neobișnuită. Braze și-o scoate dintr-o maxilară și e foarte lungă, cu o ventuză în capăt. De fapt întru-tunul e o făptură fascinantă. De la început nu m-am mai putut desprinde de el. Aparținând regelui animal, am știut că, așa cum Magister nu mă învățat, avem același sistem de reprezen-tare și recepție. După ce un timp destul de lung doar s-a plimbat, legându-se în felul lui nofo-lositor cu care mă obișnuisem, s-a repezit brusc, pe labele din față, a scos limba lungă, extraordi-nar de repede și... cred... că a vrut să stace o insectă. Era bineînțeles absurd, era mult prea mic pentru a o analiza, în schimb, totul părea lo-gic schimbând rapoartele. El a părut să priceapă asta, dar tirziu, când s-a retras în poziția, tot a-rit de brusc și a căzut neîndeminate pe spate.

Părea perplex, a devenit repede mult mai agi-tat decât de obicei. A mai zburat o insectă pe lin-gă el, și s-a ferit de asta dată de cum a vă-zut-o. Am înțeles că nu poate rămâne pe cimp și l-am luat în mână.

L-am dus acasă. Atunci a făcut din nou un lucru ciudat. Aveam să mă obișnuiesc greu cu reacțiile lui. A intrat în casa lui verbe de sticlă. Un timp s-a lăsat în felul lui caracteristic, sperându-se din zind în zind și văstărându-se pe spate, răzind din labă.

Atunci mă-am dat seama că am uitat să li în-terb pe Magister cum se brănește. Nu știu și-mi-mă despre el, despre Cameleon. El văzusem doar de un timp în camera lui Magister, și li dăruim din prima clipă. Nu știu de ce mi l-a dat. Părea să tina mult la animalul acesta curioș, și să-i dea neobișnuit de multă importanță. Și dintr-o dată, într-o zi mi l-a dăruit. Numai pentru că lu-sesem cel mai bun la Științele Biologice.

Sau așa credeam. Când mi l-a dat părea foarte impresionat: — Tată, îți-am dat o veste grozavă, de ce-mi vorbești astfel? — Dar legătura se întrerupsese. Cum au mai așteptat cu toții seara următoare! Se auzi atunci din nou strigătul — Tată!

— Vreau să vorbim serios, tată. Ce se întâmplă acolo? Ce e cu tine? — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

— Tată, mă auzi? Eu și cu Nona vom avea un urmaș. Veți fi bunici! Dar e blând îl punem numele tău, dar dacă e fată numele mamei lui Nona. — Ai crescut, fiule, ai crescut. Ești departe și acum ai devenit bărbat în putere. De-ași și cum mă gândesc la tine și cum îți doresc numai bine-le, fericirea și împlinirea misiunii. Omeneira are nevoie de spațiu, pentru supraviețuire, avem cu toți nevoie de spațiu, fiule, și depinde de voi, de voi, de voi!

cameleon

„Il vrei? ... mi-a spus. „Da, Magister, îl vreau mult ca orice”. „De ce?” „Pentru că... pentru că... ÎIUBESC!” Nu știu cum fel leșteră cuvintele astea pe buze. Îmedat, o rușine puternică m-a făcut să mă clarin. Reacția lui Magister a fost și mai ne-așteptată. A tresărit, și ochii, de obicei supărător de opaci, l-au strălucit o clipă.

„Da-da, știam că... tu trebuie să... ție să li-l dai. Să ai grijă”. „Să ai grijă... să nu... mai ales să nu-l dai ni-mănui, ai înțeles? Să nu-l dai nimănui!” Se lăbăia, vorbea greu. „Tu... tu ești doar un copil și... poate am să-ti fac rău, rău, da...”

Nu ascultam nimic. Aveam în minti globul de sticlă în care Cameleon mă privea curios. Nu mai vedeam, nu mai auzeam nimic altceva. Dam doar mecanic din cap la toate frazele lui Magister. Undeva în mine, simțeam un fel de spaimă pentru felul necuvincios în care mă purtam, dar din care nu mă puteam opri.

De un timp încoace, se vorbea din ce în ce mai mult despre cel din orașul B. era aproape sigur că după arita timp în care nimeni nu trecuse linia de centură a orașului nostru, aveam să primim măsuri.

Nu știam cum să o luăm, a veste bună poate, nu ne puteam aștepta la cine știe ce, cu cel din B. Consiliul nostru comunicase de multe ori de la departare, comunicație secrete, e drept, pentru cel din oraș.

Știau tot li însă după cum mergea vorba că toți cetățenii orașului B, se ocupau de un fel de mușină, despre care nu se știa decât că ea dăduse numele orașului acela. Mie însă nu-mi păsa de nimic atita vreme cît îl aveam pe Cameleon. Nu pentru că eu aș fi fost cu totul insensibil la zvonurile care circula. Dar de când îl cunoșteam pe Cameleon, repet, mă simțeam într-o ireversi-bilă siguranță.

Pînă într-o zi, cînd Magister te li mă spu-neam așa, deși nu mă lîna în postul de profes-or, fără să se cunoască de ce) a intrat neobiș-nuit de agitat în camera mea. Nu îl mai văzusem de mult, arăta inexplicabil de bătrîn, de o decre-pitudină care mă înfrîna. Dar nimic nu putea strîbi din vechiul respect pe care mi-l construise îndelung în coexistență, miui mult, eram sigur că după pot vorbi despre conștiința mea o datoram acestui bătrîn, respingător la prima vedere.

„Unde e?” Ghinii, aproape să a strigat la mine. „Știam la cine se referă. „Aici, nu?” I-am răspuns într-un fel calm, ho-dărit, care l-a plăcut. „Să ai înțeles! Repede... Li-a scuză?”

De fapt nu-l amuzasem de tot dinadinsul. Pur și simplu nu înțelesesem ca prietenul meu să mă fie vădit și de altceva. „Da, înam scuză”. Am mișcat cu grijă Am înțeles că asta, acum, avea importanță. „Mă... mă... bine, bine ai făcut”. Avea privi-rea împrăștiată, semăna cu Cameleon la prima ieșire din casa de sticlă. Un timp și-a căutat lo-

te, precise, fără poticneli. S-a întors din nou că-re cei trei. Apoi sub același straniu împuls: „Au auzit de călătoria tale deosebită. De aceea vor să-ți explice île, unul adolescent, lucruri foarte importante despre soarta orașului nostru, poate chiar a...” A făcut o pauză. „Trebuie să înțelegi... Sperăm să poți înțelege...” Privirile celor trei păreau mult mai puțin bine-votoare. Conducătorul a înțeles. „Vom suferi un cataclism. Chiar destul de curînd. Cel puțin noi, cei din orașul nostru, ca și oșpeții din B. Un cataclism de neoclit pentru că va fi provocat chiar de... acești oșpeți ai noștri... din rațiuni cu totul peste puterile noastre și... Chiar ale... ale... Da, e... desigur singurul lucru pe care acești oșpe-ni superiori îl pot face.

Dar președintele noștri oșpeți au găsit o soluție salvatoare. MAȘINA. „Nu se poate să nu fi auzit de ea. Mașina din B. E o minunată realizare care va permite su-praviețuirea tuturor, tuturor... Înțelegi?”

Eram înamăruit. Nu înțelegeam ce aveau să se întîmple mai precis nu credeam că un aseme-neu lucru se putea întîmpla orașului. Și nu în-țelegeam ce legătură putea avea asta cu Came-leon.

Dar nu aveam să mă dau bătut atît de simplu. „Nu înțeleg... nu înțeleg ce legătură am eu... deși înțeleg cit e de grav... totuși”. „Da, da, e bine că înțelegi... ne bizăm pe pu-terea tu de înțelegere.

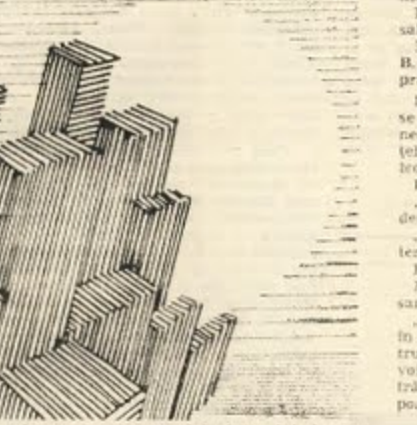
Este vorba de un animal”. Mă așteptam, așa că am reușit să nîc nu tres-ar măcar. „Știi, mașina din B este în stare să se întoarcă în timp. În principiu totul ar fi simplu. Dar pen-tru această operație are nevoie de ceva. Are ne-voie de niște date pe care numai o ființă vie, trăitoare a epocii în care ne vom întoarce l te poate oferi. Înțelegi?”

Desigur că înțelegeam. Cum înțelegeam și cum se ajunsesem ca acest străn cataclism, provocat de bună voie de indivizii care dorseau să fugă din timpul lui, devinse inevitabil. Știam toți: cu toa-te că fîcărul li era frînt să conștientez, întorci-cheutele ciocniri de interese între aparent ho-bilele noastre orșe. Noi, cetățenii de rînd, nu cu-noșteam nimic precis din toate astea. Mă gin-deam în Cameleon, la tristețea lui, la neajutara-re din momentul în care l-am dat drumul în lumea noastră.

Știam că vine din altă lume, că e singura ei reliefă. După tot ce mă legase instinctiv de el, știam că este o lume mai frumoasă, mai sigură, mai mică și mai înălțată. Nu. Poate mi-ar fi plă-cut să trăiesc într-o asemenea lume. Dar asta în-seamna că noi, cei din oraș, toți, împreună cu a-cești neocunoscuți indivizi să poposim cu fizicul nostru, intelectual nostru străvitor această neajut-urată lume. Să forțăm un viitor, să provocăm, în poate numai puțin mai mult timp, un necolit cataclism. Nu puteam să-l fac asta lui Cameleon. Nu puteam să fac așa OAMENILOR.

„Bine dar a asemenea ființă nu poate exista!” am întinat întet. Conducătorul s-a schimbat la față. A înțeles că dacă bălăna lui era pierdută, oricum nu-i va fi ușor. Dar numai eu, cubăriti udine în constința pe care odăia, de mult, un Magister o sădise, ni-mui eu știam că era o bălănie iremediabil pier-dută.

„Cu în casa în care nu mai intrase niciodată. Se gîndea cum să-mi spună ceea ce aveau obsesiv în-fișt în memorie. „Zna aceea de vară parca anunța un fenomen neobișnuit. Era dimineață, mă aflam în casa ul-timel mele familii, nu plecasem încă la Cameleon. Orașul era ciudat de pusă, pe străzi un vînt subtil și uscat scootea sunete slabe, întrerupte. Nu mi-am dat seama cînd la ușa casei noastre a-

ajuna cineva. Brusc, semnalul sistemului de pre-venire alia a anunțat sosirea a trei indivizi, îm-brăcați cum nu mai văzusem niciodată.

În spatele lor, conducătorul Consiliului orașu-ului nostru, arătîndu-le din gesturi un straniu res-pect amestecat cu seamă nedăsimulată.

Familia mea s-a supus unui gen de ritual du-pă care mi-am dat seama că nu erau străini de acest nefiresc eveniment. Numai eu am rămas în fața lor, ca într-un fel de înfruntare pe care deocamdată nu o înțelegeam.

Cel trei nu dădeau seama că ar fi vrut să dis-cute cu mine. Se uitau doar în direcția mea. Cel care a vorbit a fost Conducătorul.

„Te aști în fața celor care conștie orașul no-stru. Oșpeții noștri din B. Se uita într-un fel nehotărît la mine, poate chiar trist.

Am înțeles, în sfârșit, că prevenitunea Magiste-rului se împlinise. Cel ce l cătușat pe Cameleon, oșpeții noștri, dădă li se putea spune astfel celor ce într-un fel sau altul erau acum și conducă-toarii orașului nostru, veniseră. Așteptam cit se poate de liniștit. Mă simțeam în stare să rezist oricărui mar din partea celor trei. Li priveam la fel de inexpresiv. S-au întors către conducător parca li-ar mai fi dat un ordin.

„Oșpeții noștri au venit să te vadă. Au auzit de tine. Trebuie să li mîndru de amoroa care ti se face”. „Sint”. Mă străduisem să dau răspunsuri scur-

radu p

Pe ultimul care a intrat l-am terminat în zece minute, eugenatul preparându-mi-l singur, căci Andrei li dădusem drumul de vreo oră. L-am programat pentru terminarea lucrării peste vreo zece zile și omul a plecat bucuros că va intra în concediu fără dureri. Temporar doar, căci avea o calcifiere deficitară. Am aranjat puțin instrumentele, atât cât să nu dea impresia unei dezordini prea anarhice. Lucian era un maniac al ordinii, am însculat cabinetul și urcându-mă în mașină am observat că ieșind din parcare coada îmi era de data asta un ARO-D4. Am zîmbit amuzat, întrebându-mă totuși pînă cînd va ține treaba asta. Toată supravegherea cerea niște fonduri serioase și probabil cel ce semna devizele începea să-și dea seama că se cam pierde vremea cu mine, dar era probabil foarte tenace, ori poate era convins că miza merita oricît.

Spre seară am ieșit pe jos, afară era cam moale și după o bere ce mă rămas să mănînc ceva în oraș, mi-era lene să mă apuc iar să-mi definitivez niște semipreparate. Am intrat într-o autoservire și după multe căutări am găsit ceva ce părea acceptabil. M-am așezat la o masă în așa fel încît să pot vedea pe cei care se perindau pe la casă, mă distra să o văd pe casiera aceea impozantă muștrulindu-i pentru mărunțiș. Toemai îmi organizam simetric în farfurie ultimele șase îmbucături cînd mi s-a părut că văd pe cineva cunoscut, vag cunoscut. După ce a plătit, și-a rotit privirea prin sală, poposind și pe mine, nehotărît, pentru cîteva clipe, apoi a revenit cu privirea și fața i s-a lățit, într-un zîmbet. L-am făcut semn și a pornit-o atît spre mine, aruncîndu-mi încă de la vreo 10 metri vocalize pline de bucuria revederii. Era Narcis, vechi coleg de liceu, poate unul dintre puștii cu care nu m-am mai întîlnit de aproape 20 de ani, ba nu, de două ori, parcă, fugitiv. Era în deplasare și era tare grăbit, trebuia să mai ducă un dosar la minister, cu toate acestea a vorbit aproape numai el, înecîndu-se aproape cu mîncarea, povestindu-și existența de pînă acum. Cum voia să ne mai vedem și să stăm liniștiți la povești și cum eu puteam să-mi fac timp liber, am hotărît să ne întîlnim a doua zi la prînz pe o terasă lîngă minister, de unde ei trebuia să iasă, cu treburile rezolvate — după care a plecat, avînd, interesant, același aer de om profund derutat pe care l-î știam atît de bine.

Tot ceea ce-mi doream era să nu mi se ivească a doua zi un caz deosebit, deși le speram, ca posibilitate de a varia programul, de a ieși din monotonie. Dar tot n-am scăpat, am avut o extracție și am rupt o rădăcină, a fost splendid, după o muncă de salahor de o jumătate de oră am reușit să i-o scot, totuși pentru siguranță i-am făcut individului o trimitere la maxilo-faciale, să-i aranjeze țesuturile. În rest am reușit să termin mai repede decît credeam, așa că am pornit-o încetîșor spre Narcis.

A sosit cu punctualitatea lui fanatică și a intrat în mine ca-n brînză, dornic să vadă scurture de praf toate întîmplările mai importante din perioada pe care nu mi-o cunoștea, de era să ne sufocăm amîndoi în atîtea pînze de păianjen. Obosit, am ajuns cu povestirea pînă aproape de prezent și deodată m-am blocat, neștiind dacă e mai bine să-i povestesc și lui totul, căci neștiutor fiind, va trece mai ușor, deși contrariat, peste cercetările la care va fi supus, dar a sesizat imediat reținererea mea. M-a convins pînă la urmă și am continuat, rugîndu-l să nu mă întrerupă decît dacă observă că mă pierd în amănunte.

Acum vreo 7-8 luni mi-a venit un pacient de sezon, din alt oraș, ce-și petrecea concediul aici, dorind să-i scot stimulatorul cardiac, trebuie să știu, probabil, că nu avem voie să facem asta decît cu recomandarea unui specialist, dar respectivul era chiar un specialist și susținea că de un an îl poartă degeaba. Aprobare nu avea, dar cum să ceri o aprobare unuia care dă aprobări, și cum m-a tot căutat zilnic, am acceptat să i-l scot, mai ales că susținea că îl deranjează, că îl simte greu, dar cum să simți o zecime de gram — în sfîrșit, autosugestie — mi-am zis, așa că într-o zi mi-am reprogramat pacientii și l-am chemat. Nu e așa de ușor cum pare, trebuind să fie scos intact, și nu ai spațiu deloc între canalul dentar și stimulator, plus că mai e și bateria. În fine, l-am desfăcut plomba și am reușit să-l scot aparatul, apoi l-am ridicat scaunul de la orizontală la 80-85 grade. Pe cînd mă întorceam să iau cimentul de la Andreea l-am auzit că scoate un strigăt, m-am întors, l-am văzut încovoiat, ținîndu-se de genunchiul drept, schimonosindu-se de durere, gîfînd ca să nu strige. După ce l-am închis fosta carie, ridicîndu-l pantalonul l-am observat o vinătaie, nu de suprafață ci de adîncime, foarte dureroasă, neagră-albăstruie. El nu înțelegea în ce se lovea, l-am explicat că probabil într-o manetă a scaunului, dar el nega cu înverșunare, trebuia însă să verificăm dacă merge stimulatorul, n-am mai continuat disputa, mi se părea neimportant.

Peste o săptămînă mi-a venit un control și mi s-a găsit stimulatorul în cabinet, îl uitasem acolo, de unde justificare? Cel doi m-au anunțat că vor reveni a doua zi și m-au sfătuit prietenește să găsesc aprobarea. Furios pe mine, am însculat și am plecat, întrebîndu-mă cum să dau oare de urmele cardiologului. Afară era o căldură orientală, o nădușeală de iulie, apăsătoare, tălpile sandalelor lăsau urme pe asfalt, tot ce-ți doreai era să zaci pe un pat și să nu transpiri. Deși coborisem geamurile la mașină, abia așteptam să ajung acasă, deși nu prea speram mare lucru de la automatul de climatizare.

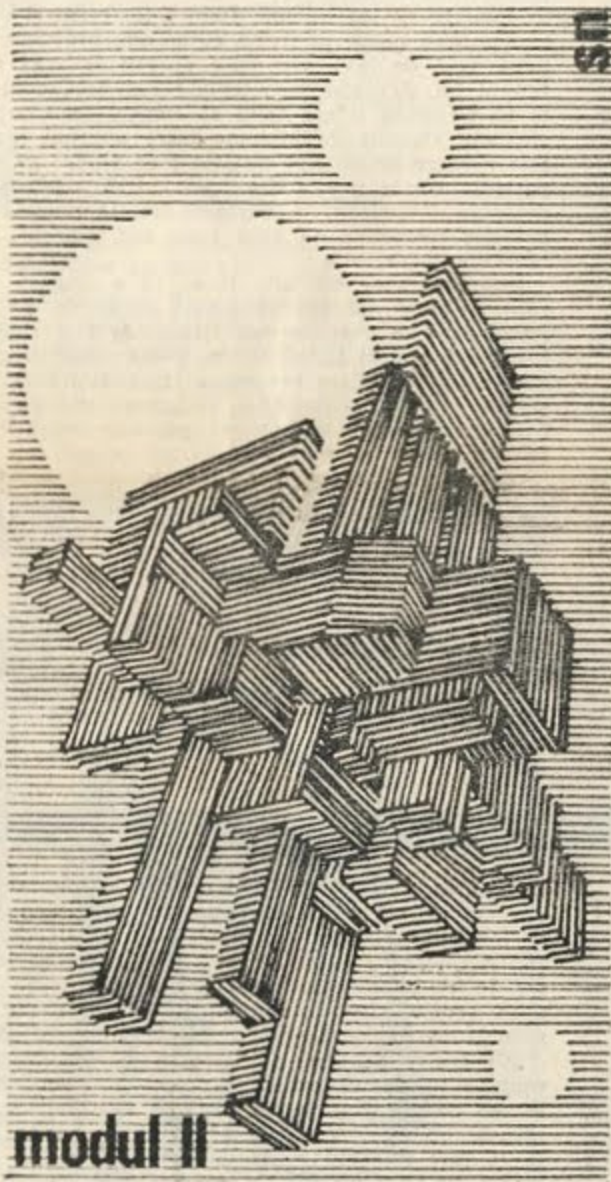
Am descuiat și m-am trîntit obosit pe pat, încercînd să găsesc o soluție. Tot stînd așa, a început să-mi fie răcoare, apoi frig de-a binelea. Am mers în baie, mi-am luat temperatura, normală, am pus mîna în dreptul grătarului ce închide conducta de climatizare, curios, ieșea aer rece, dar nu atît de rece ca cel din cameră. Am ieșit pe balcon, soarele

dogorea, intrînd în casă am început să dîrdii, mi-am luat pe mine o haină și m-am postat în fața termometrului. Din gură îmi ieșeau aburi, vedeam efectiv mercurul coborînd —4 grade, involuntar am început să-mi clănțane dinții, —10 grade, îmi frecam de zor brațele, tropînd pe loc, fără să-mi pot desprinde privirea de pe termometru, —13 grade, începeam să mă întreb dacă sînt normal, am mers iar la grilaj, aerul ce venea era de-a dreptul călduț față de cel dinăuntru, frigiderul a încetat să mai funcționeze, —15 grade, auzeam mobila troznînd, la —21 m-am umuls și cu degete amorțite am dat la maximum butonul de încălzire.

Între timp mi-am adus aminte unde notasem numele cardiologului, l-am sunat și a doua zi mă aștepta în sala de așteptare un pachet conținînd aprobarea plus vreo zece lucrări de specialitate — îmi aduc aminte, îi vorbisem de ele. Cum soseam acasă mă aruncam pe ele, dar de fiecare dată cînd începeam cite una — terminam așa, cam una pe zi în cameră se făcea un frig polar, abia mai tîrziu am făcut conexiunea, așa că o săptămînă la mine nu se prea putea locul. Și mai era ceva: cînd se răcea în halul acela camera, nu întotdeauna cu același număr de grade, mă apuca un somn cumplit numai că pe frigul acela, ce poftă aveam! abia așteptam să se încălzească.

voicu david

abia tangent

modul II

Am chemat ca martor pe tehnicianul de întreținere, am reclamat și la centrală, au venit și de acolo, au verificat, totul era în regulă, așa că am apelat la un prieten, doctor în fizică, să vadă el ce este, că nu era ceva normal în toată nebunia asta. Ba era ceva normal, mi-a spus el, undeva ceva la tine absoarbe energie calorică, asta e explicația, și ce-i cu asta? Păi totul se reduce la a găsi acest mîncător de căldură. Mi-am eliberat deci un raft în bibliotecă pe care Victor mi l-a îndesat cu detectoare de tot felul — dar nimic. Atunci am recurs la o soluție mai simplă, am măsurat temperatura camerei în diferite puncte, astfel că am determinat o zonă, o suprafață de perete dinspre baie în care temperatura era întotdeauna mai scăzută cu 3-4 grade.

În prima duminică ne-am procurat dălți și ne-am apucat după ce am delimitat zona să spargem betonul. Nu am găsit nimic, am distrus doar un metru pătrat de zid, noroc de un afiș vechi mai ca lumea cu care am mascat locul. Am cărat scribiți molozul afară apoi am urcat să bem ceva. Peste 2 ore Victor — tu nu-l știi — a plecat, avea o întîlnire. Eram în baie, deodată sună cineva, cine-o fi, se apucă și bate cu pumnul, stai că vin! Tot el, sursucitat, aruncasem molozul într-o groapă lîngă noul Centru de

Cristale Lichide, e cam la 300-400 metri de mine, și acum în acea groapă era zăpadă, nu uita, eram în iulie, copiii din cartier se băteau cu zăpadă, abia o consumau că reapărea alta, am intrat între copii, am dat zăpada la o parte, am dat de gheață, am luat un bolovan, am spart-o și-am luat cu noi bucata de moloz acoperită cu cel mai gros strat. Mîna se lipea de ea, făceam de aceea cu schimbul, și așa bucăți de piele rămîneau lipite. Totuși, încet-încet, începea să se topească.

Am plecat imediat acasă la Victor — avea improvizat acolo un mic laborator. Am spart betonul, găsind o biluță foarte dură, cu diametrul de un milimetru, dar ceea ce trapa la ea era greutatea, de peste un kilogram. Atunci mi-am adus aminte, dintr-o dată, că așa ceva mai văzusem parcă, undeva, cu coada ochiului, fără să acord importanță faptului — așa ceva căzuse parcă din gura cardiologului cînd îi ridicasem scaunul. Pentru cercetări mai complexe am fi dus obiectul a doua zi la Institutul unde lucra Victor, însă îi era teamă că nu ne vor lăsa pe noi în continuare să ne ocupăm cu cercetarea, așa că l-am căutat pe-un prieten de-al lui — numele nu ț-ar spune nimic — tipul a terminat aeronavele dar nu i-a plăcut și acum lucrează undeva în biologie.

Ceea ce e mai important e nu că a fost de acord să ne ajute cum poate, căci nu prea are timp, ci faptul că ne-a dat informații de preț, avînd acces la Biroul Mondial Special Pentru Invenții și Cercetări Ultrasecrete. Avînd în vedere acestea, ne-a putut asigura că nicăieri pe glob nu s-a realizat încă un material care la un volum atît de mic să aibe o masă atît de mare, ba mai mult, efecte termice similare au fost semnalate și în niște laboratoare complexe din Herograd și Fort Wox, dar nu li s-au putut cerceta cauzele, instalațiile automate de securitate evăcuind imediat personalul. Doar la Osaka — surpriză! s-a putut izola o biluță roșie dar care a dispărut spontan în momentul în care se încerca străpungerea învelișului ei cu un laser.

La sugestia acestui de neprețuit colaborator, am studiat influența diferitelor medii asupra micii sfere roșii. Problema reală era însă inversă, influența sferei asupra diferitelor medii — cred că pur și simplu își bătea joc de noi. Iată ce a ieșit din prima și din păcate ultima experiență de acest gen: pusă în apă distilată, la întuneric, într-un vas închis ermetic, mica sferă transforma apa în cîteva minute în niște gîndaci mari, negri, leneși și scriboși, care ne-au invadat laboratorul — puseseam cam 3 litri de apă. Am luptat împotriva lor două zile, îi uram atît de mult încît le încineram pe loc carcăsele strivite de greii bocanci pe care-i încălțasem, astfel că nu am păstrat nimic pentru analize — mai tîrziu am regretat.

Furioși că întrerusesem cercetarea, am dus mica sferă în laboratorul principal al Institutului lui Victor. Voiam să luăm totul de la început, așa că am început prin a o măsura, apoi am apucat-o cu cleștele pneumatice și-am pus-o pe balanță. Avea 2 kg 300. Ne-am privit uimiți, între timp balanța se înclina iar spre talerul acela aproape gol, 4 kg 700, iar echilibrare, peste cîteva minute 7 kg, brațul balanței s-a rupt, am luat un cîntar de persoane, avea între timp vreo 15 kg, apoi, tot mai repede, 25, 60, 112, 173, cîntarul a început să se indoale, acul s-a blocat, parcă o forță de cîteva tone acționa lent asupra platanului, podeaua a început să vibreze, apoi deodată ni s-au infundat urechile și asta a fost tot, mica sferă a dispărut din raza percepției noastre. Eram într-o stare de surescitare fantastică și abia peste cîteva zile am fost în stare să sintetizăm ce am aflat, să scriștim un referat și să-l trimitem la B.M.S.P.I.C.U.S.

Astfel am dedus că mica sferă absorbea informații, că masa îi era proporțională cu cantitatea pe care o acumula, că la o anumită masă, avea suficientă energie pentru a dispărea, că pentru preluarea informației în vederea stocării ea absorbea o cantitate de energie calorică din jur, explicîndu-se astfel frigul acela cumplit de la mine, de la Herograd și Fort Wox. Și cu toate astea nu am explicat nimic. Nu știam lăsați să explicăm nimic. Nu știam cum e alcătuită sfera. Nu știam cînd a apărut. Nu știam de unde vine. Nu știam unde se duce. Nu știam la ce va folosi informația absorbită. Nu știam dacă doar absoarbe sau și emite. Nu știam nici măcar dacă acesta este singurul tip de corp străin care ne observă.

Nu știm. Nu știm. Nu știm. Mai bine să nici nu recunoști vreodată că și-am povestit toate astea. În ultimul timp toți mă ocolesc, prietenii, rudele. Au fost convînși că ceva nu e în regulă cu mine. Și ce-i cu asta? Andreea, Lucian — colegul cu care împart cabinetul — au fost și ei interogați. Noroc că nu sînt înșurat: am avut plăcerea unor descinderi inopinate, ni se ascultă și înregistrează convorbirile... Și ce-i cu asta? Plus teste psihologice, plus o cură cu tranchilizante R.B.Z. care te fac să mărturisești tot ce ascunzi. În zadar, nu i-am convins... Acum sînt urmărit pas cu pas. Li se pare că le mai ascund ceva. Dobitocii...

Nu, nu mă simt hăituit. Pentru că nu mă simt o pradă. Nu dețin nimic în acest sens. Doar teamă, dar e teama de EI. Nu vreau să fiu citit ca un carnet de însemnări. Nu de EI!

Vom fi mutați disciplinar, pentru că am dus cercetarea pe cont propriu și am sfîrșit-o lamentabil. Uneori e distractiv să-l descopăr pe cel ce mă urmărește, apoi să-l pîcălesc. Să am și eu o bucurie, nu?

Nu, nu mai zî nimic. A mai apărut unul! O să te ridicii, lăsîndu-ți aici impermeabilul, ca și cum ai pleca după țigări. Așa, caută-te de țigări. Merită, altcum o să le suportți și tu urmărirea, interogatoriile, descinderile, șicanele. Poate te va urmări o mașină. Încearcă să scapi de ea prin centru, pînă la aeroport. Fă ocoluri, cit mai multe ocoluri. Un an, doi, fă tot ce poți și nu mai veni pe aici.

Nu mai zî nimic, du-te, am impresia că au început să ne înregistreze.

daniel vighi

literatura s.f. *)

Există un anumit gen critic care se susține într-un fel i-am spune, militant — revendicativ, ilustrând angajări sau dezangajări opționale, lucrând adică și conturând rețelele întinse ale ideologiilor literare. În acest spirit la începutul jumătății a doua a acestui secol a fost reabilitat ca formulă validă estetică, manierismul, la fel se pare, se întâmplă actualmente cu așa zisa literatură de periferie (romanul baroc, negru, de spionaj) analizată de către două autoare, în urmă cu un an aproape, într-un număr din *L'Herne* și exemplele s-ar putea înmulți, nu mai departe decât cu însăși această carte a lui Florin Manolescu.

Genul S.F. pretinde, pentru un adecvat excurs critic, o adecvată situaționare teoretică, ori genul este alunecos și dificil de raportat sigur datorită poziției sale de răscruce. De multe ori în discuțiile membrilor cenaclului „H.G. Wells”, am putut constata accentul preponderent care se pune, în general, asupra ideii unei povestiri, raportată și ea la un posibil demers motivațional analog celui științific. Literatura science-fiction ar fi așadar o continuare și o rezolvare în ficțiune a unor ipoteze nerezolvate încă științific. Însă literatura S.F. este totodată și genul care, literar, și-a propus să inspecțeze viitorul; de altfel „literaritatea” genului se susține prin marile lui reușite (Verne, Lem, Asimov, Bradbury și, de ce nu, la noi, iată, ultima carte a lui Oprea).

Așadar, opera S.F. mare nu este numai idee, ci este și formă sau, mai precis, este o conjuncție dialectică (și estetică) între idee și prisme multicolore ale artisticității sale. Din aceste motive, citirea unei creații S.F. trebuie sau ar trebui, să țină cont de jocul celor două compartimente ale genului: rezolvarea ideii în formă și rezolvarea ideii în idee.

De la aceste considerente generale pleacă și documentata lucrare a lui Florin Manolescu prin chiar coordonatele generale pe care investigația sa și le propune, adică S.F.-ul ca denumire, ca istorie, perspective analitice naratologice (silogisme și relaționări textuale posibile) tematologice (personaje, lumi, obiecte).

În stabilirea definiției genului, aria de investigație foarte largă cuprinde aporturi teoretice dintr-o mare diversitate de la Michel Butor la Darko Survin care disociază între un mod extrapolar specific secolului trecut și altul analogic, specific secolului nostru care imaginează lumi dispărute ori paralele cu a noastră, de aici la Brian W. Aldiss sau Vera Graaf care definește genul prin analiză textuală.

La rîndul său, Florin Manolescu, stabilește și fixează mecanismele intime ale discursului S.F. plecînd de la opțiunea că una din condițiile esențiale ale oricărui discurs literar științifico-fantastic este un anume schelet strategic în jurul căruia se ordonează epicul, menit să stîrnească adevărată la opinia sau ideea cărții. Toate raționamentele S.F. cu punct de pornire, mai mult sau mai puțin „realist”, și cu punct de sosire în ficțiune realizează prin „progresia analogică” acel hotărîtor „ritm variabil de acumulare a anticipației”. Trebuie să mai adăugăm că tentația creației S.F. înspre raționamentele silogistice servește (în viziunea strategică discursului epic) la realizarea celui „vraisemblance” caracteristic discursului realist. Balzac, bunăoară „acumula” detalii istorice, morale, sociale, descrieri de obiecte, obiceiuri, îmbrăcăminte, pentru a implini o „anumită lume” și pentru ca noi să-i acordăm acesteia credit absolut. La fel procedează și creatorul S.F. cu deosebirea că argumentația sa se organizează prin acumularea unor probe și raționamente silogistice pseudo-științifice, încastate literar.

În eforturile delimitării genului se înscrie și capitolul, substanțial, referitor la sistemul de relații pe care le angajează literatura de anticipație. Astfel, este urmărită relația, specifică genului, care se realizează între știință și ficțiune. Surprinzătoare sînt exemplele de previziuni tehnice validate de progresul actual. Fantasarea tehnică i-a încercat de altfel, pe mulți gînditori umaniști ai lumii, ilustrații parabolice și arhetipale de mitul icaric: Leonardo da Vinci ar putea fi unul dintre aceștia, exemplele sînt însă ne-nenumărate, cuprinzînd largi aspecte, de la Cyrano de Bergerac la Macedonski, care și-a imaginat televiziunea în culori și pînă la un Hugo Gernsback — maestru al anticipației tehnice, în panoplia previziunilor sale figurînd televiziunea, videofonul, gazetele microfiliate, magnetofonul, radarul, etc., etc.

Alte relații analizate sînt cele existente între literatura fantastică și S.F. Disocierea fundamentală între cele două genuri este dată de cel puțin două caracteristici esen-

țiale stabilite de critic, conform cărora literaturii S.F. îi sînt specifice „regia științifică” elementele de anticipație, raționamentele silogistice pseudo-științifice. Delimitarea literaturii fantastice este făcută pe baza unor lucrări de referință ale acestui domeniu exegetic. Autorul apelează la studiile lui Caillols, Todorov sau Marino ca și la acel mult citat „Das unheimliche” freudian (preluat teoretic și de un Louis Vax). Exegeții consideră că esențial în stabilirea domeniului de existență al celor două genuri ar fi posibilitatea sau non-posibilitatea raportării la un sistem unic de referință, în speță realitatea obișnuită. Dacă pentru literatura fantastică ruptura în ordinea logică a lumii este prilejul unor tensiuni terifiante, în S.F. fantasticul (care este în comparație cu fantasticul literar, neagresiv și rațional) păstrează mereu legătura cu realul pe care îl depășește, anticipîndu-i devenirea. Sau, mai clar, cu cuvintele autorului: „S.F.-ul este un real plauzibil, posibil sau virtual, fantasticul este un ne-real”.

Și în sfîrșit, partea cea mai consistentă a cărții este dedicată analizei speciilor și temelor genului. Trebuie remarcată aria de investigație largă a acestei părți a cărții, informația bibliografică de mare întindere, claritatea și soliditatea argumentațiilor, stratificarea sigură care servește optim ambiții taxinomice exhaustive. Palierul analizei speciilor cuprinde atît epopeea spațială (space opera) contra — utopia, fantezia eroică (heroic fantasy) ficțiunea politică, cit și secțiunea diacronică a acestora — autorul evidențînd posibili strămoși, posibilele condiții socio-istorice care au favorizat apariția unei anumite specii.

În capitolul dedicat marilor teme S.F., criticul procedează ca și în cazul analizei speciilor; spre exemplu, călătoria interplanetară este considerată ca avînd „un caracter eminent anticipativ, exprimînd dorința arhetipală a omului de a se desprinde de Pămînt”. Sînt stabiliți apoi strămoșii: un Lucian din Samosata, Ariosto, Francis Godwin, John Wilkins, Ed. Al. Poe, Jules Verne. Sînt prezentate mai apoi alte teme precum războiul lumilor, cu întemeietorii tipului tematic: Lasswitz, Wells, Capek, John Wyndham, Robert A. Heinlein, apoi temele se scurg policrom, palpant aproape: sfîrșitul lumii, catastrofa, romanul post-atomic, Atlantida, lumile ascunse, universul paralel, călătoria în timp. Un alt capitol al acestei largi tematologii este dedicat personajelor-tip, dintre care nu lipsesc savantul, geniul rîu, homo futurus, roboți, androizi, extraterestri. Istoria tentației repetării arhetipului Creației omului sub formă de androizi, păpușă, robot, a hrînit, din cele mai vechi timpuri, ambiții și fantazii halucinante. Exemplele sînt amestecate și fără capăt: o povestire în Triptiaka chineză, tratatul intitulat *De automatis*, al lui Heron din Alexandria, apoi Homer, el însuși, sau construcția celebră a unui androizi de către fascinantul Albertus Magnus, alchimistul și confratele lui Raymond Lulle, Jâbir Ibn Hayyân, Al Rozi, Psellos, Sosima sau Synesius — renumitul Albert cel Mare despre care Hutin spunea că s-a interesat de alchimie „din punct de vedere științific, experimental” și că „operele sale relatează cu precizie un mare număr de fapte pozitive”, apoi legendele pragheze despre golem, antologia iudaică *Sippurim*, povestirile lui Josef Micha, Bin Gorion, apoi considerațiile și operele cu tematică asemănătoare aparținînd lui Brentano, Tieck, Hoffman, de L'Isle Adam, etc., etc.

Și, în sfîrșit, un capitol dedicat S.F.-ului în România, studiat și acesta sistematic din spre începuturi și pînă în zilele noastre, încheie, împreună cu câteva scurte (dar dense) considerații asupra condiției literaturii S.F., o carte, cu adevărat necesară, într-un domeniu supus marilor încercări.

*) Florin Manolescu — *Literatura s.f.*, Ed. Univers, 1980.

gheorghe secheșan

semnul licornului*)

Rîndurile de față nu se vor o pledoarie pentru literatura science — fiction. De multă vreme, realizările marcante ale acestui gen literar au constituit ele însele, dezmințiri categorice ale catalogării (superficiale) drept literatură periferică, facilă și neserioasă, a unor texte ce, altfel, trezesc un deosebit interes.

Și dacă nu este dificil a găsi numeroase exemple convingătoare în perimetrul literaturilor străine, puține sînt, totuși reușitele românești în domeniu. Motivele sînt diverse, și nu vom face obiectul discuției lor în acest cadru.

Avem însă bucuria de a semnala o apariție pe care am dori-o cit mai curînd inserată în rîndul valorilor consacrate genului. Afirmatia poate părea paradoxală numai pentru cine nu a parcurs rîndurile recentului volum.

Căci, dacă literatura s.f. și-a croit cu greu drum spre recunoașterea și aprecierea valorică rezervată doar „literaturilor serioase” aceasta s-a datorat și faptului că pionierii ei au fost prea puțin preocupați de mijloacele literare. Și nu ne referim doar la aceasta, ci la multitudinea elementelor componente ce fac dintr-un text oarecare, literatură. S-a considerat, multă vreme, că ideea propriu-zisă este singurul lucru care conțenează. Și prea puțin realizarea ei ca atare intriga, efectul final, elementele de mare surpriză, iată un arsenal care a dăunat acestui gen de literatură.

S.F.-ul a uitat omul. Născocind situații dintre cele mai neprevăzute și mai captivante, a făcut din elementul uman, adesea, un simplu accesoriu, adeseori negliabil. Iar comparația, în aceste condiții cu literatura polițistă și de aventuri, nu mai părea deloc deplasată.

Voluntățile de față, însă, este un argument parca programativ al apropierei pînă la indentificare a literaturii s.f. de literatură. Fiecare povestire în parte, pe lingă calitățile literare incontestabile, ridică problematica gravă a relațiilor omului cu un viitor teribil de apropiat.

Căci graba individului, înfrigurarea cu care și caută rezolvarea unor dorinți permanente (obținerea nemuririi, bunăoară, cea a înlocuirii totale a efortului fizic, sau cea a dobîndirii unor viteze care să anuleze pînă și cele mai înrădăcinate convingeri despre spațiu, timp, dimensiune, etc.), l-au făcut să uite și posibilele „efecte secundare” ale unor astfel de rezultate.

Nu despre altceva ni se vorbește în textele prezente, o calitate deosebită a acestora fiind, în primul rînd, tratarea unor probleme de strictă contemporaneitate. Astfel, cercetările genetice au devenit un loc comun al omului de cultură medie din secolul XX. Cîți dintre noi și-au pus însă întrebarea: este oare aceasta bine, sau rău? În dorința sa neînfrînată de a deveni nemuritor, omul a uitat să se întrebe dacă are dreptul de a tulbura un mecanism atît de perfect și de „dramatic”, în același timp, prin imperfecțiunea finală: moartea. Iată câteva dileme la care destinul misteriosului personaj George Biriș Delafrața din povestirea ce conferă și titlul volumului, le rezolvă într-un mod tulburător: victoria poate deveni extrem de ușor o înfrîngere. La 95 de ani (vîrstă la care moartea este așteptată ca o izbăvire) G. B. își primește pedeapsa supremă pentru gestul de a fi dereglat legile inexorabile ale naturii: condamnarea la viață.

Din ce vremuri ieșite din timp ne vine oare dorința prometeică a ne-

muririi? Cîte minți, vieți, generații întregi și-au irosit existențele pentru a putea întrezări a minimă posibilitate a realizării acestui vis între vise? Dar, oare, am putea fi toți nemuritori? Este foarte probabil că elitele (aceleși care astăzi stăpînesc nedrept — într-o parte a lumii — nedrept, din punct de vedere social) și-ar păstra doar pentru sine această torță ce ar proiecta omul, dintr-o dată, în rîndul zeilor, și chiar așa stînd lucrurile, existența lor nu s-ar asemăna cu nici una din infinitele vieți anterioare, căci a trăi veșnic printre oameni a căror viațuire constituie măsură unei zile sau poate ore doar, înseamnă o însingurare mai cumplită decît orice boală existențială cunoscută pînă acum. Povestirea Trambulina este un astfel de rechizitoriu: teama de a fi descoperit de ceilalți și implicit, tratat diferențiat, altfel decît omenește, deci, surpriza de a nu putea comunica (nu prin limbaj, ci sufletește vorbind) cu oameni obișnuiți însă ... cu cîteva sute de ani mai tineri și în final ironia supremă a obișnuinței de a considera timpul și deci omul cu măsura unei singure vieți omenești. ... în funcție de asta am să te țin mai departe în carantină ...

... Cit ai să poți? Un an? Douăzeci? O sută? Trei sute? Ai să poți trei sute? Ai să poți?

Destinul uman, iată deci preocuparea de seamă a unui volum admirabil. Gîndul că soarta noastră, mecanismul vieții noastre, pe care de mii de ani încercăm a-l descifra și înțelege, ar putea fi de fapt, un joc organizat, reglementat de o altă civilizație, pentru care nu am reprezenta nimic altceva decît un simplu instrument, apare tulburător în povestirile de față (*Inelul lui Möbius Plinul și golul*).

Autorul încearcă exprimarea gîndului modificării naturii umane în urma experiențelor necontrolate: va mai exista oare dragoste pe Pămînt, în accepțiunea „clasică” a cuvîntului, în urma folosirii abuzive a radiațiilor (*Poveste de dragoste*)? Dintodeauna, omul a gîndit că nimic nu este imposibil. Dar nu foarte stăruitor asupra faptului că, în compensație, în îndrăzneța sa aventură cosmică, i se poate înțimpla orice. Să fie transformat, pur și simplu, într-un animal cosmic, sau orice alta formă de viață (*O floare pentru căpitau*). Vorbînd despre diversele forme de existență, trebuie remarcate neputința literaturii, a cinematografului s.f. de a se îndepărta de formele de viață umanoide. Nuvela *Sens-interzis* imaginează o formă de rațiune, de existență neprijinită de biologie, de celular. Acest poet profund al omului spațial, M. Oprea, ridică mai apoi, o problemă nu mai puțin interesantă și controversată: construind mașini dintre cele mai perfecte, nu se va ivi oare într-o zi una, doar una, care să gîndească singură? Într-o singură frază, autorul spune, dacă nu totul, oricum, foarte mult despre om: ce s-ar înțimpla, oare, dacă toți roboții unor secole tehniceiste posesorii unei forțe incalculabile, ar începe să copieze modelul de viață uman, cu partea sa frumoasă, dar și cu cea întunecată: ura, orbirea egoismului și necugetarea (Arabella)?

După lectura fiecărei nuvele în parte, devii puțin mai trist și mai îngîndurat. Te întorci din timpul convențional al autorului, rămînd în fața unei problematice grave, aparținînd exclusiv omului de la sfîrșitul acestui veac. Iar dilema cea mai chinătoare obsesivă cu care rămii după ce vei fi parcurs aceste tulburătoare rînduri este aceea că, probabil, va trebui să ne obișnuim cu gîndul că înțelegerea obișnuită (cîștigată în sute de mii de ani) a noțiunii de OM necesită modificări substanțiale

*) Mircea Oprea — *Semnul licornului*, Ed. Albatros, 1980.

anticipația — un gen imposibil?

Titlul de mai sus nu mîntie întru totul (observați cum, prin chiar această formulare, alunecăm implecabil spre paradox). Totuși este cazul să ne întrebăm cum se poate încumeta un scriitor să anticipeze? Cum poate rede ca va reuși în prognozele lui? Și cite asemenea previziuni și-au atins într-adevăr obiectivul propus? La primele întrebări, scriitorul va răspunde probabil, că are dreptul să anticipeze ca omul de știință. Vom lăsa la urmă această problemă, intrucît depășește limitele stricte ale anticipației (s.f.). Să vedem însă cum arată una. Să ne oprim la celebra călătorie circumlunară imaginată de Jules Verne. Faptul că lansarea Columbăd-ului a avut loc din vecinătatea cosmodromului Cape Canaveral de unde a pornit „Apollo-XI” este desigur o pură coincidență; în schimb, imbarcarea celor trei eroi pe un obuz — gândiți-vă că s-ar fi petrecut în realitate! — echivalează cu o crimă. Și n-au atins nici măcar în imaginație solul selenar, cum a făcut-o Hans Phaall. Dar nici personajul poesc n-ar fi putut ajunge pe Lună sau n-ar fi putut supraviețui, deoarece călătoria cu balonul. Am ales aceste exemple tocmai pentru că sînt legate de circumstanțe precise, controlabile. Ce să mai vorbim de peripliturile în timp sau de planetele gînditoare (de tip Solaris) care rămîn (barem deocamdată) niște fascinante himere!

Să examinăm totuși pretenția scriitorului, că are dreptul să anticipeze ca omul de știință. Am arătat mai sus ce departe de realitate se situează o previziune emisă chiar de un renumit anticipator profesionist. Dealtmînteri nimeni nu cere unui roman s.f. exactitatea unui brevet de invenție. E drept că unii autori s-au ocupat efectiv de tehnică și știință. Astfel, Hugo Gernsback, pionier al televiziunii, a anunțat-o mai întîi literar. Dar romanul său, în care abundă ideile tehnice inovatoare, este faimos nicidecum din motive literare.

Oare însuși omul de știință este îndrituit să afirme că prevede viitorul? După Th. S. Kuhn (în „Structura revoluțiilor științifice”), numai în cadrul unei paradigme consolidate e posibil să se înțeleagă și să fie admisă o experiență crucială și tot pe aceeași bază pot fi făcute previziuni coerente. O paradigmă însă constituie o vastă construcție teoretică-ipotețică, adesea — la început — în flagranta contradicție cu achizițiile bunului simț. (Vezi, pentru contemporanii lui Copernic, adversarii ai geocentrismului — ciudătenia ca însăși de la antipod ar trebui să se vadă în ceruri!) Într-o asemenea situație, propoziția paradigmică se dovedește mai abia de o explicație anormală experimentală, bă și reușește să formuleze condițiile unor experiențe inedite, practice să anticipeze. Chestiunea principială se referă la natura acestei anticipații: implică la ceva nou sau nu e decît deducerea unui eveniment prin aplicarea unei legi a naturii (cunoscînd legile mecanicii cosmice, prognozăm eclipse, conjuncții, apariția cometelor sau chiar descoperim planete). Aici prognoza are firește înțelesul de **descoperire**. Există însă și exemple de anticipări care procură o mare cantitate de noutate (precizez că și definiția „noutății” e discutabilă). Particulele încărcate cu energie negativă ale lui Dirac (antisubstanța) au reprezentat în momentul prezicerii lor un scandal științific, iar transuranicele sînt în majoritatea lor elemente inexistente pe Terra. De data aceasta, **anticipația** poate fi asimilată cu un mai mare grad de adevăr **invenției**: chiar dacă pornim de la niște legi ale fizicii, stilul natura să inoveze cu o comparație care parafrazează un aforism celebru: descoperitorul planetei Neptun a procedat ca (sau cum ar fi dorit-o) Jules Verne (a folosit fizica), pe cînd creatorii transuranienelor seamănă mai mult cu Wells (creează fizica). Neîndoios, numai al doilea demers merită numele de anticipație ori, cu alte cuvinte, numai o astfel de anticipație produce o noutate reală, ontologică, dar ea e evasiv sinonimă cu **invenția**, deci cu o creație, dacă nu din nimic, în orice caz foarte aproape de acea creație liberă a spiritului amintită de Einstein și care — mă întreb — mai poate fi omologată cu anticipația?

Iată deci că, oricum ar proceda scriitorul de science-fiction, roadele fanteziei lui cu greu le-am socoti drept autentice anticipații. Aceasta fie din pricină că practice sînt inoperante, fie că, la limită, chiar întrecîndu-se cu știința, ar ajunge mai curînd la o construcție inventivă decît la ceea ce se înțelege indeobște prin previziune.

Singura șansă a scriitorilor de a fi originali este deci tot aceea de a urma cea mai descătuișată imaginație, prin care realmente lumile noastre stranie pot concura extraordinarul univers străvăzut (nu prevăzut) și creat de savanți. Pentru aceasta însă atît unii cît și alții, independent de stăpînirea tehnicii a meseriei, trebuie să aibă o indestructibilă, o fecundă concepție filozofică. Fără o asemenea privire radioactivă, eforturile noastre nu se vor desprinde din păienjenșul rutinei, nu vor izbuti să anticipeze propriile noastre surprinzătoare viziuni.

Supliment realizat de: VIOREL MARINEASA, MARIUS MORARIU, DORIN DAVIDEANU. Coperta și grafica: SERGIU NICOLA, GHEORGHE CHIRIȚĂ, MARIAN MELINTE.

micul ecran „riscînd” calitatea

Un film „copleșit” de semnăturile (orale) „impozante” de pe generic, o garanție apriorică a valorii artistice de necontestat, recuzînd evident compromisiunile comerciale, a „atentat” de curînd la bunul simț mic burghez al largului public telefii, mozaicat din toate punctele de vedere, și uneori de o competență discutabilă.

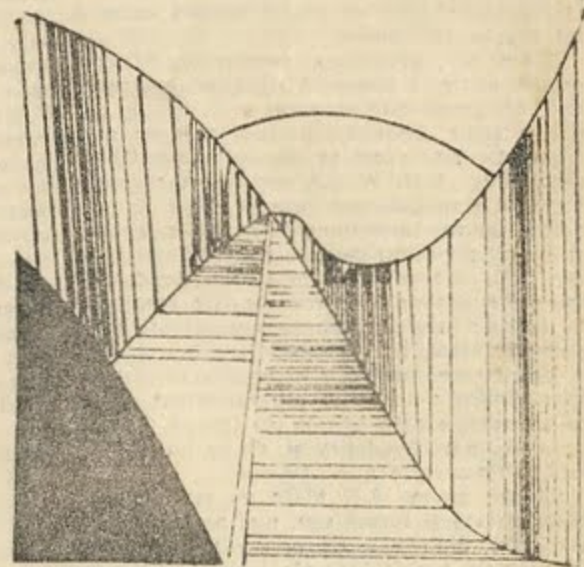
Generat în urma „întîlnirii” de bun augur estetice dintre Ray Bradbury, autorul lui „Fahrenheit 451” în varianta literară și François Truffaut, binecunoscutul regizor, principalul „vinovat” de ecranizarea acestui text deloc comod din punctul de vedere al „încercărilor” aluziv-metaforice, filmul își decantează cu rigurozitate publicul. Aceasta deoarece nu poate fi escaladat decît în prezența unui ascuțit simț al abstractului, rodit în confruntări culturale asumate cu responsabilitate.

Construit în coordonate parabolice-parodistice, prin mijloacele tipice science-fiction-ului, filmul preia una din tristele tendințe negative ale societății contemporane, explorînd o pină la limitele absurde ale unei caricaturi grotesci. Avertismentul implicit astfel cîștigă în gravitate prin unele aluzii actualizatoare, în vestimentație, în arhitectură și chiar la nivelul discrepanțelor manifestate între conștiințele individuale. În societatea super-tehnicizată „disecată” în film, cultura este interzisă, fiind pentru majoritatea populației o inutilitate nedorită și necunoscută, ce ar destrăma echilibrul labil, improvizat prin amputarea spiritului de discernămint, a capacității de expansiune spirituală, a oricăror forme de manifestare a voinței. Alb-negrul micului ecran se constituie drept unul din avantajele filmului, gama cromatică meschină a cenușului căpătînd veleități simbolice vis a vis de îngustimea spirituală a lumii expuse spre vizionare. În antiteză, finalul, (forțat) me-

taforic, are drept cadru libertatea cromatică a naturii neumanizate (a se citi „nepoluată”), la un capăt de cale ferată (adică dincolo de toxicitatea tehnici-zării galopante): în acest spațiu generos, dizidentii, exilați în afara unor legi pe care oricum nu le puteau accepta, pregătesc, cu o încredere umanistă, revirimentul cultural.

Singurele fisuri (datate însă) ale acelei societăți sterpe, a cărei unică reminiscență „culturală” este cunoașterea temperaturii la care arde hirtia de carte — 451° F —, se manifestă la nivelul conștiinței individuale, acolo unde tehnicierea nu poate „să-și facă de cap”, acolo unde spiritul amputat nu poate fi înlocuit cu droguri, acolo unde se păstrează vie, indiferent de presiunile exterioare, dorința de a rămîne OM.

Cu tot caracterul optimist al finalului, filmul ne lasă totuși un gust amar, aducîndu-ne amînte că, deși ne tragem din animale, avem (cel puțin) o calitate în plus, căreia nu avem dreptul să-i facem rabat: GÎNDIREA...

flavius şurianu

...despre haos

Deseori, cuvinte din limbajul cotidian sînt preluate de oamenii de știință, care, ornîndu-le cu ecuații elegante, ni le oferă cu un înțeles tehnic nou. Sînt multe expresii care plac, care stîrnesc zîmbete: teoria jocurilor, metoda Monte-Carlo, zgometul termenilor, teoria informației, teoria haosului. Dar sînt și cuvinte pînă de trivialitate: teoria catastrofelor, haosul. Vom încerca să ne familiarizăm puțin cu ultimul termen și să-l pătrundem sensul tehnic.

Natura ne oferă nenumărate exemple de mișcare neregulată, haotică, de la mișcarea Browniană, la mișcarea involburată a nebuloaselor care se condensează, se rotește și explodează.

Nu este o noutate faptul că un punct material se poate mișca total neregulat, la împlinire. Cine-i dictează această mișcare? Care-i este cauza? Desigur, originea unei astfel de mișcări trebuie căutată numai în ecuații deterministe. Sîntem deci în fața unui nou fenomen, pe care, pentru a-l putea caracteriza, trebuie să-l definim. Deci, — haosul — este mișcarea neregulată generată de ecuații deterministe. „Mitul” haosului a căzut. Acum haosul poate fi prins în ecuații, ba mai mult, poate fi modelat. Și nu este necunoscut „modelul Lorenz al turbulenței” care ne dezvăluie unele trăsături interesante ale haosului. Rămîne o singură dificultate: cum definim „mișcarea neregulată”? căci și suprapuneră mișcărilor de diferite frecvențe poate imita, pînă la un anumit grad, o comportare neregulată. O astfel de situație însă trebuie evitată.

Mișcarea haotică se poate întîlni în cele mai diverse domenii. Putem observa haosul în electronică, în tehnica laser, în oscilatorul Gunn sau în efectele fotochimice, în energetică și în variația la împlinire a cîmpului magnetic al Pămîntului în prezent se dezvoltă numeroase modele de reacții chimice care prezintă haos. Unele populații de insecte manifestă fenomene de fluctuație cu caracter tipic neregulat.

Căutarea ecuațiilor care determină această mișcare, realizarea modelelor pentru diverse variații haotice fac parte din confruntarea științei de azi și de mîine, cu cele mai fascinante fenomene, formarea spontană a structurilor bine organizate din germeni sau din haos. Și aici un spațiu larg de acțiune îi este rezervat sinergeticii, această nouă știință interdisciplinară, care se ocupă cu cooperarea părților individuale ale sistemelor în vederea producerii unor structuri macroscopice spațiale, temporale sau funcționale.

Se pot găsi imediat, nenumărate exemple de formare spontană a structurilor din haos. Insuși Universul, conform teoriilor cosmologice moderne, a suferit o astfel de transformare. Teoria Universului fierbinte a lui Garnow și Dicke, dar și altele, consideră ca stare inițială pentru evoluția Universului, haosul, adică o stare de maximă concentrare a materiei, la temperaturi foarte înalte, un adevărat laborator de energie. Prin expansiune, Universul se organizează, parcurînd pînă în prezent patru etape evolutive: perioada hadronică, perioada leptonică, perioada de radiație și cea stelară. Dar cea mai mare aventură pe care o trăiește materia este formarea structurilor autoorganizate ale viului din haosul inconjurător. Viul, biologicul, ca, de altfel, orice alt

sistem cu autoorganizare, nu poate exista decît într-o stare de echilibru dinamic. La baza fînării lui stau procesele sinergetice. Cîtă vreme un sistem în autoorganizare se poate menține departe de echilibru printr-un control de tip feed back asupra părții negentropice, sistemul trăiește, există. Starea de echilibru static final, la care îl duce mai devreme sau mai tîrziu creșterea entropiei sale, înseamnă moartea. Să fie starea de echilibru static un alt haos?

leviatanul

(Lectură din paginile 4)

antifața visului american al inocenței și societății umane perfecte: o societate leviatânica, cosmarescă, pînă la de tensiuni și căderi spectaculoase. În romanele S.F. acest profetism estalogic ia forme explicite tulburătoare: o societate a viitorului, dominată de formele vulgarizate ale mass-mediei și în care poliția pompierescă hăituieste cărțile și pe posesorii lor („Este o meserie foarte frumoasă — declară protagonistul — Luni îl arzi pe Miller, marți pe Melville, vineri pe Faulkner, îi arzi pînă la cenușă, și pe urmă arzi și cenușa. Aceasta este deviza noastră”. (Ray Bradbury — Fahrenheit 451); o lume cosmarescă subordonată trusturilor tehnologice și mașinilor în Pianul mecanic, sau o lume înaintea catastrofei finale de care profită promotorul unor noi mituri și religii eshatologice, Bokanon în Leagănu pisicii, sau în care Malachi, „cel mai bogat american — și un dezmațat notoriu” (anticipare a lui Eliot Rosewater) încearcă să joace un rol năv de salvator — Sirenele de pe Titan, toate romane ale lui Vonnegut. Pentru a nu mai vorbi de epopeicul ciclu Fundația (Foundation) de Isaac Asimov o impresionantă cronică galactică a mării și decăderii unui imperiu universal, a perioadelor sale de criză și disoluție; cu alte cuvinte ni se proiectează aici istoria umană la scară cosmică, leviatanul social la dimensiuni supra-galactice de „space-opera” (recent și Ray Bradbury încerca același lucru într-un scenariu de film spațial avîndu-l ca protagonist pe... Moby Dick).

Din toate aceste exemple (care se pot înmulți) se poate constata cum literatura S.F., departe de a ocupa o poziție marginală în literatura americană, a pătruns în straturile profunde ale prozei actuale, identificîndu-se adesea cu aspirațiile tematice și structurale cele mai îndrăznețe, preluînd funcții ale romanului social și politic, și oferind o formulă de experiment romanesc total, de roman multi-media adecvată momentului actual de civilizație „post-gutenbergiană”.

Tipar: I.P. Banatul; Preț: 1 leu.